

פרוטוקול מס' 277
מישיבת ועדת הכספים
שהתקיימה ביום רביעי, כ"ד באדר א' התשמ"ו - 5.3.86, בשעה 9:00

נכחו:

חברי הוועדה:

א' י' שפירא - היו"ר
י' ז' אמיר
י' ארידור
מ' בר-און
ג' גדות
פ' גרופר
ד' דנינו
א' ורדיגר
י' כהן
ע' סולודר
ע' עלי
י' צבן
ש' שלמה
ג' שפט

מוזמנים:

השר לענייני דתות י' בורג
מ' סלומון - מנכ"ל משרד הדתות
י' סיטרון ()
ש' רוזנברג) המשרד לענייני דתות
ש' שקדי ()
ט' הרמתי - משרד האוצר
א' מראני - משרד האוצר
א' קרשנר - מזכיר הוועדה
א' דמביץ - היועץ המשפטי לוועדה
ס' אלחנני - יועצת כלכלית

רשמה:

א' ברק

סדר היום: הצעות לסדר-היום
חקציב משרד הדתות לשנת הכספים 1986

1224

(18, 19) כ"ד באדר א' 5.3.86

היו"ר י' כהן:

אני פותח את הישיבה ומקדם בברכה את ידידנו הוותיק בתפקידו החדש כשר הדתות בוועדה. אנו מקווים שיאיר את עינינו במסגרת הדיון בתקציב משרד הדתות בכל הנוגע לדת ישראל ולהשרשה במדינת ישראל.

לפני שניגש למשרד הדתות, שאילתה לחבר-הכנסת שפט.

הצעות לסדר-היום:

ג' שפט:

יש לי שאילתה בענין "אלסינט". קראנו בעתון על הסידורים שנעשו להצלת החברה שעלו בעשרות ואולי מאות מיליוני דולרים. לדעתי, באופן הדחוף ביותר צריך להזמין לוועדה את שר האוצר, את מנהלי "אלסינט" ואת מנהלי הבנקים, כי בסופו של דבר נעשה פה דבר בבנקים שיחזור לוועדה יותר מאוחר.

האם ייתכן שעשרות מיליוני דולרים יעברו בלי פיקוח של הוועדה, כאשר נלחמים על כל עשרת אלפים או מאה אלף דולר? לא ייתכן כדבר הזה, ולכן אני מבקש להזמין לכאן בדחיפות את הגורמים שציינתי.

א' ורדיגר:

אתמול במסיבת עתונאים מסר הממונה על התקציבים מר פוגל דין וחשבון, ודיפר על הסובסידיות של 5 מיליארד דולר שאוכלות את כל ההכנסות ממס הכנסה. הוא מנה שם כל מיני הקצבות, גם הקצבות שאנו רואים אותן כהקצבות רגילות שעוברות כאן בוועדת הכספים.

ס' אלחנני:

גם תקציב החינוך מופיע שם כסובסידיה.

א' ורדיגר:

אני חושב שההודעה הזאת היא ממש הודעה מהפכנית - - -

י' ז' אמיר:

שערורייתית.

א' ורדיגר:

אולי שערורייתית. אני חושב שאם זה היה במסיבת עתונאים, מן הראוי שוועדת הכספים תזמין את הממונה על התקציבים לגבי כל הקומפלקס הזה שהוא מסר, ומה מטרת הגילוי הזה שלו.

היו"ר י' כהן:

אנו מייחדים דיון לנושא הסובסידיות בכללו במסגרת הדיונים על התקציב, ונכלול גם את הענין הזה.

ע' סולודר:

לפני שבוע העליתי את נושא הכותנה במליאה והוא הועבר לוועדת הכספים.

במסגרת המפעלים המתמוטטים יש פה ענף שבמשך שלושים ושלוש שנות קיומו הוא פעם ראשונה נזקק לעזרה. זה ענף שעשרות אלפי משפחות מתפרנסות ממנו. בדיונים על משרד החקלאות הזכרנו שיש ענפים שצריך לעזור להם. עונת הזריעה מתחילה עוד שבועיים, ואם לא יקבל הענף את הסיוע הוא יתמוטט.

י' ארידור:

צריך להעלות את מחירי הכותנה בעולם...

ע' סולודר:

אני מאוד מבקשת שהנושא יידון בוועדה.

היו"ר י' כהן:

נדון על כך באחד הימים אחר הצהריים.

תקציב משרד הדתות לשנת הכספים 1986

היו"ר י' כהן:

בבקשה, שר הדתות.

השר לענייני דתות י' בורג:

אני אדבר על הרוח שבה אנחנו רוצים לנהל את העניינים ואחר-כך אגע בסכומים.

אנחנו חיים במדינה שבשנים האחרונות יש בה הקצנה גם בשטח הלאומי וגם בשטח הדתי. אדם כמוני והתנועה שאני מייצג באופן כללי, מנסים ללכת בדרך בינונית שהיא לא דרך הבינוניות. אבל בתקופה שיש אלימות מילולית וגם מעשית, וגם הבעיות מכתובות את הקצב ואת המשקל שלהן, הדבר נעשה הרבה יותר קשה.

הרבה פעמים כאשר יש ויכוח מסביב לענייני דת, הוא נעשה מסביב לענייני משרד הדתות, בעוד שמשרד הדתות צריך להיות משרד לענייני כל דת. אין שר לדת ישראל ואין ודאי שר לדת הדרוזים ולא לדת אחרת. אז לפעמים פה מתערבבות הסוגיות בין העניין של הדת פרופר לבין עניינים של נציגי הדת וענייני משרד הדתות.

אתן שלוש דוגמאות שמעסיקות אותנו: ענין מיהו יהודי יש לו ותק מאז שפירא ובורג עזבו את הממשלה בקיץ 1958. אנו אולי האומה היחידה ששואלת על הזהות של עצמה. זה נושא אחד שמפעם לפעם צף. עזר האלוהים ויש לנו מורמונים. עוסקת בעניין ועדת שרים, כאשר מנקודת מבט של הבנין, זה קצת אפוסטריורי, אבל מנקודת הפעילות זה אפריורי. לפני הוועדה הזאת יש שלוש אפשרויות - להגיד דו"ח יחיד ולזה הסיכויים קלושים, להגיש שני דו"חות, או שיש לי פתרון אלגנטי - שיושב-ראש הוועדה לעניין המורמונים מתפטר (אני הוא היו"ר). נושא שלישי הוא הר הבית. מי לנו גדול מהר הבית גופא ויש כאלה שרוצים שם בבנין בית כנסת וכד'. אלה דברים קשים מאוד לעם, הם לא שייכים לוועדת הכספים אלא לעם ישראל. הקו של המשרד הוא לא לחדד את הניגודים.

עכשיו אני מגיע לעניינים הכספיים. ראשית, לפי ההתפתחויות בשנים האחרונות, בייחוד בתמיכה לשיבות, קרוב ל-80% הלך לתמיכה לאלה שלומדים במוסדות התורניים המובהקים השונים שלכל אחד יש התייחסות משלו. אני חסיד של ישיבות ההסדר מפני שהן מנסות לאחד תורה ומדינה, מפני שהרוח של הבחור שיושב בטנק היא לא פחות חשובה מהפלדה של הטנק. יש ישיבות אחרות. בכל אופן, התקציב הוא סביב 80%. אנו מעין בנק דואר. יש כך וכך תלמידים, ומעבירים לפי זה.

נתקלנו בשנתיים האחרונות בכך שהמספרים שקיבלנו בנוגע לתלמידים היו "שמנים" למעלה מהגוף האמיתי. אני לא יושב-ראש ועדה הכספיים, אבל ניסינו לעשות משהו, ואני יכול להוסיף שהענין הזה לא הוסיף לנו אוהדים בחוגים מסויימים. שם הפסקנו באופן פדגוגי למספר חודשים או לגמרי. אנחנו עוסקים בזה במרץ כי אנחנו מעוניינים שהכסף של התמיכה לבחורי ישיבה יגיע לזה שמגיע לו ולא למי שלא מגיע לו. ובכן, הגברנו את הפיקוח על הענין הזה. אני חושב שחשוב לומר זאת.

היור"י כהן:

עשיתם מיפקד?

השר לענייני דתות י' בורג:

יש דו"חות. אם תהיו מעוניינים לשמוע פרטים, תוכלו לשמוע זאת אחר-כך מהעוסקים בענין. אנו לוקחים מספרי תעודות זהות, ויש ביקורת שמספר תעודת הזהות לא יופיע בשני מקומות. עברנו לשימוש במחשב והדבר עוזר לנו לערוך ביקורת.

בענין התמיכה יש שחיקה מסויימת, כי המשכורת עולה לפי דרגה אחת והתמיכה לפי מדד אחר. אני מבקש שאנשי המשרד יוכלו להתייחס לזה.

יש לי מספר דברים ואני יודע שכל שר כשהוא מרצה כאן הוא צריך להצביע על אותם דברים שאין לו, מתוך תקוות שווא שכאן יינתן לו.

ע' עלי:

אם זו תקוות שווא, חבל שתטריח את עצמך.

השר לענייני דתות י' בורג:

חשבתי שתאמו שחבל שאני מטריח אתכם.

היתה לי הזדמנות במשך השנים להיות כאן והגדרתי את התקווה במהותה. אבל אני לא פטור מלהזכיר כמה דברים שלדעתי גם התקציב הזה לא נותן להם תשובה. אם במשך השנה נוכל להעביר מסעיף לסעיף כדי לעזור למספר דברים, יהיה זה חשוב מאוד. אתן כמה דוגמאות.

אני מוצא לנכון להעיר הערה שאמנם "מריחה" ממנה פוליטיקה אבל יש בה גם בסיס הומאני-לאומי. אני חושב שמה שאנחנו נותנים בתור משרד הדתות לסקטור של המוסלמים וגם לסקטור של הדרוזים אינו מתאים לא לגודל הצריכה ולא לגודל האחוז בתוך האוכלוסיה. אני גורס שבעניינים הללו מה שאנחנו צריכים כדי להחזיק את הסקטור הזה בניחותא, מן הראוי לעשות. מה שיכולים לעשות בתחום הדתי של המיגזר של המיעוטים צריך לעשות על ידי בניה של מסגד וכו'. אני יכול לומר כאן ודי לחכימא ברזימה, שלמשל בכל ענין ההסתה בשטחים מצד זה של הקו הירוק ז"ל ומצד זה של הקו הירוק, הכמורה הדתית המוסלמית אינה שותפת לכל גל ההסתה. אני חושב שזה דבר חשוב כשלעצמו וגם בהשלכות שיש לו. זה מפני שהם לא פקידי המדינה אבל הם בחסות משרד הדתות, ואנחנו מחזיקים את זה די בשקט. בימים שיש כל כך הרבה דברים, כולל לוויית "ממלכתיות" בשכם, אם אני יכול לציון שבמיגזר הדתי של המוסלמים, הדרוזים והנוצרים יש שקט כמעט אבסולוטי אבל ודאי יחסי, אז זה קובע עובדה משמחת לאור המצב וזה גם קובע שאני צודק כאשר אני אומר שלדעתי אני צריך לתת יותר.

להבדיל, אני אומר זאת לגבי יהודים קראים, שאני חושב שצריך לתמוך בהם שימשיכו במסורת של אבותיהם.

י' ארידור:

לאור הביקורת של השר על חסר במשרדו, האם השר מציע לוועדת הכספים להצביע בעד התקציב הזה או נגדו?

השר לענייני דתות י' בורג:

אם התקציב יהיה כפי שהוא מודפס עכשיו, אני אצביע נגדו.

י' צבן:

זו הודעה לפרוטוקול?

השר לענייני דתות י' בורג:

רציתי לתת את זה לפרוטוקול ולא לסמוך על הדלפה.

אני רוצה לומר משהו בנוגע לאחינו היהודים האתיופים שהיו נקראים "פלאשים", ועכשיו אני שומע כמה חודשים שאינם אוהבים את הכיטוי הזה. אני חושב שזה ביטוי יפה כי הפירוש של המלה "פלאשי" זה "הזר", שלא שייך למדינה גופא. זה מזכיר את המלה "עבריי", מעבר לנהר, וזה בא להבטיח שהם לא אתיופים. אבל זו פילולוגיה.

אני שייך לאלה שהלכו לפי הדרך של הרב עזריאל הילדסהיימר ז"ל, שב-1873 ייסד את בית המדרש האורתודוכסי בברלין ועוד באותה תקופה כתב על אחינו הנרדפים, השה הנרדף בהרי אתיופיה שיכול להיות קורבן למיסיון האתיופי, ולכן צריך לעשות הכול כדי להציל אותם. זה מתוך הכרה שהם יהודים. אני זוכר שבברלין ובלייפציג התפללתי עם סטודנטים אתיופים.

יש שם מאבק קשה עד למאוד. אם אתה באוירון נניח תוך כמה שעות עובר על כמה מאות בשנים, אז כמובן שיש איזו התנגשות בין המסורת הזו לבין המסורת של הזרם הכללי של היהדות כפי שאנחנו התפתחנו בתוך אלפיים השנים האחרונות.

רצינו שיהיה תקציב מיוחד בשביל העדה האתיופית על מנת לחנך להם מורי הוראה דתיים. ראש הממשלה הבטיח אבל בתקציב לא מצאתי. בשבילי העניין חשוב. אנחנו רוצים אחים יהודים, אנחנו לא רוצים הרלם. לכן בשעתו אמרתי ששפה ומקצוע זה מהדברים החשובים ביותר, החיוניים ביותר, יחד עם החינוך בכללותו.

ד' דנינו:

מדוע בממשלה אושר התקציב ואצלך זה לא קיים?

השר לענייני דתות י' בורג:

היה משהו באופן כוללני והגניבו משהו שהוא הסיבה שאני לא יכול להצביע בעד התקציב.

אני רוצה לומר משהו בענין מערכת בתי הדין הרבניים. יש דבר שאנחנו נאבקים כל הזמן, שהקיצוצים שיטנם וצריכים להיות לא יפגעו במערכת השיפוט ובפרסונאל ששייך לכך. אם אנחנו רואים שיש רבבות מקרים כל שנה של נישואין, גירושין וירושות, אז אי אפשר לקצץ. נדמה לי שגם במשרד המשפטים כאשר יש סחבת בעריכת המשפטים, הבינו שאי אפשר לקצץ גם בפקידים. אני מכיר את הדבר מצד המשטרה. אם המשטרה מצליחה לתפוס מישהו, זה אורך שנים עד שיש משפט ואחר-כך עובר עוד זמן עד שיש מקום בבית הסוהר.

אם כן, לגבי בתי הדין הרבניים, זו מערכת חשובה מאוד שאנחנו רוצים לשפר אותה.

אינני אוהב את הביטוי שהמספרים מדברים בעד עצמם, אבל אני צריך להשתמש בו בנוגע לפעולות בתי הדין הרבניים. אני נותן את המספרים של התיקים שהוגשו ונתבררו ואלה שהוגשו וטרם נתבררו.

הוגשו: ב-1981 - 49 אלף תיקים; ב-1982 - 50 אלף; ב-1983 - 56 אלף; ב-1984 - 58 אלף; ב-1985 - 63 אלף. היה מעניין מאוד, אבל זה לא תפקידי, לערוך אנליזה מה קרה כאן. יש כמה וכמה סברות. יש עליה במספר הגירושין והשאלה אם זה ביטוי של המצב הכלכלי.

י' צבן:

צוות בראשות פרופ' ברנר בקונגרס האמריקאי בדק מה ההשלכות של כל אחוז גידול באבטלה על התאבדויות ותופעות פתולוגיות אחרות בחברה, והסתבר שיש עליה בגירושין. המחקר שלהם נערך על פני שלושים שנה.

השר לענייני דתות י' בורג:

תמציא לי את הדו"ח הזה. למרות שהתרגום של המספרים האמריקאיים צריך להיות מאוד זהיר, כי יש הבדל בין אזור חקלאי ללא חקלאי ובין לבן ללא לבן.

י' צבן:

גם בשבדיה עשו את ההשוואה וזה אותו הדבר.

השר לענייני דתות י' בורג:

תוך חמש שנים יש עליה גדולה.

מספר התיקים שנתבררו: ב-1981 - 46 אלף תיקים; ב-1985 - 61 אלף.

מספר התיקים שטרם נתבררו: ב-1981 - 28 אלף; ב-1985 - 39 אלף.

היו"ר י' כהן:

אין תאריך שמחייב בית דין לגמור תיק?

השר לענייני דתות י' בורג:

אין.

היו"ר י' כהן:

לפעמים אלו הן טרגדיות.

י' צבן:

כמה תיקים לא סגורים יש היום?

מ' סלומון:

ב-1985 בסך הכול 40 אלף תיקים.

היו"ר י' כהן:

כמה יש כאלה שמתעכבים?

מ' סלומון:

קשה לקבוע. למשל תיק של עגונה לא יכול להיפתר עד שיימצא הבעל.

היו"ר י' כהן:

כמה תיקים מתעכבים שנה וכמה יותר?

מ' סלומון:

נמציא את זה.

השר לענייני דתות י' בורג:

אי אפשר תוך הגידול הכמעט אינפלציוני של התיקים שהם קורלציה של מציאות סוציאלית גם כן, אי אפשר לקצץ במערכת בתי הדין כולל בפרסונאל.

אני עכשיו קצת יותר קרוב לעניינים הפנימיים של האדמינסטרציה של מועצת הרבנות הראשית. הם עובדים בלי מנכ"ל, אין תקן, ונצטרך להופיע לפני הוועדה בעניין.

אני רוצה לומר שתי הערות ובזה לסיים: עניין שכולנו מועמדים לו, עניין בתי העלמין. יש מקומות שאין מקום לקבור. יש מקומות שהמגרש גופא, השדה גופא, בלתי מסודר. למשל בטבריה, מגיעים לדברים ארכיאולוגיים אבל אין מקום. בטירת-הכרמל אין מקום. בתל-אביב זו סימפוניה שנמשכת מדי בחירות. בשנות החמישים היה כבר בג"ץ על רמת-אביב ג' ואני זוכר ששפירא ניהל על זה מערכה גדולה ועשו העברת קרקע, והיה ידוע והעיריה נתנה לבנות שם שיכונים, נדמה לי גם שיכונים של קצינים או אלמנות, ואז האלמנה עם שבעת הילדים באה לשאול למה היא צריכה להסתכל על בית הקברות, בעוד שהשאלה היתה צריכה להיות למה הקבלן שידע מה התכנית, בנה שם.

הזכרתי את טבריה, טירת-הכרמל ותל-אביב. גם בדימונה אין מקום. אלוהים נתן לנו שני דברים: העולם הזה והעולם הבא. את העולם הזה אוהבים מה שיותר, אבל העולם הבא מה שיותר מאוחר, כאשר באיזשהו מקום נגיע.

אני חושב שנציע לממשלה להקים ועדה שתכין תכנית חומש לדברים אלה. כמו שהזכרתי את רמת אביב ג', יש באופן אפריורי במודיעין, שצריכים לנסוע חמישים ק"מ, ובינתיים אני שומע שצה"ל בונה שם שיכון.

אני רוצה לסיים בהערה אחת: יש מושג שנוח לו לעולם שלא נברא משנברא, והוא נקרא כספים ייחודיים. העניין הזה עד הרגע הזה, תחילת חודש מרס, לא מצא את פתרונו הסופי. בחוברת הזו של התקציב גיליתי דבר שלא היה ולדעתי לא יהיה ואתם לא יכולים לתת את ידכם לזה. אני רואה בסעיף 0315 בעמ' 8 דבר שעד הימים הללו לא ראיתי, וזה עונה לשאלת חבר-הכנסת דנינו. אני מוחה על העניין הזה. איש לא נתן לכם, אנשי האוצר, רשות לכתוב את זה. בשום מקום זה לא נקבע. זו חוצפה שאין כמוה. בסעיף 0315 המדבר על החינוך המשלים נאמר: "השר לענייני דתות ושר האוצר יקבעו את המימון למטרות אלה בהתחשב בעמדת היועץ המשפטי לממשלה באשר לקריטריונים".

קריטריונים זה עניין שלי עם היועץ המשפטי לממשלה. על הייחודיים הסכמתי בלית ברירה כי זה עניין מפלגתי ושר האוצר מייצג סקטור. אבל זה לא היה ולא יהיה. זה עלבון לדמוקרטיה ולא רק לשר לענייני דתות. איש לא הסכים לזה.

י' ארידור:

כאשר יש חינוך חילוני משלים ויש סעיפים דומים אצל שר החינוך, הוא מחלק את זה לפי קריטריונים שלו. יש לנו לפעמים ערעורים על הקריטריונים ויש טענות גם בוועדת הכספים שהוא לא נהג לפי קריטריונים, אבל לא כתוב שר האוצר. למה בחינוך דתי משלים מוכרח שר האוצר להשתתף בקביעת הקריטריונים? אני מבין את ההבדל בענין הייחודיים אבל לא בענין זה. אינני מבין את ההבדל בין שר החינוך לשר הדתות, או שנוסיף את זה גם אצל שר החינוך.

ע' סולודר:

לא יכול להיות שבעל המאה יהיה בעל הדעה בכל מקום.

השר לענייני דתות י' בורג:

אני עבד שלכם אבל לא פקיד של שר האוצר.

היו"ר י' כהן:

מה הבעיה עם הכספים הייחודיים? כי כל חברי הכנסת של ועדת הכספים שבשעתם היה להם הסדר עם האוצר בנוגע למימון נוסף ניזוקים מהענין, כי יושב-ראש הוועדה מעכב את הכספים.

השר לענייני דתות י' בורג:

הכספים הייחודיים זה לאו דווקא לשם ייחוד, ואינני רוצה לפרט בזה. אבל אני יכול לפרט, אם אתה מדקדק, בשני מישורים. קודם כל בנוגע לצינון שנקרא משרד הדתות. היה משא ומתן ארוך בין המפלגות השונות, וכאן אני בא לנקודה הראשונה שמרגיזה, וזה לא גרע מהמספרים שמשרד החינוך נותן לאותם הדברים ובלי שום קריטריון, עד לרגע זה. יש "תורה ויהדות לעם" עם 2 מיליון ו-405 מיליון ש"ח. מה זה "תורה ויהדות לעם"? מי האבא של זה? חבר-הכנסת פרוש. יש "אל המעיין" בסכום של מיליון ו-700 אלף ש"ח. מי האבא של זה? דרעי. יש "טיפוח ערכים של יהדות ציונית", הוזה אומר שה-4 מיליון קודם לא היה יהדות ציונית, 600 אלף ש"ח. יש "אור החיים", "אור המזרח" ו"יד לאחים", אלה שמארגנים את ההפגנות נגד המורמונים, להם 40 אלף ש"ח.

זה הדבר הראשון שמרגיז אותי. כאן יש מאבק 11 חודשים כמה כל תנועה צריכה לקבל, וכאן יש 4 מיליון בשביל "תורה ויהדות לעם" ו"אל המעיין", בלי שיודעים למי זה ולמה זה. עוד בתור שר פנים קיבלתי מחמאות מהיועץ המשפטי על שהנהגתי קריטריונים ונהגתי לפיהם.

50% מכספי הייחודיים מיועדים לשיבות, למכונים ולמפעלים כמו האנציקלופדיה התלמודית. אנחנו מחזיקים רזרבה של 8-10%. יתר הדברים לפי קריטריונים שבר-סלע צריך לתת את החותמת. הקריטריונים של בר-סלע היו מקובלים. על מפלגות מסוימות שיש להן תאבון לכספים הייחודיים, זה לא היה מקובל. אני אשמח מאוד אם אוכל להמציא ליושב-ראש את הקריטריונים.

היו"ר י' כהן:

אנחנו כבני ערובה לכספים אחרים. מתי אתה מאמין שזה יהיה?

השר לענייני דתות י' בורג:

בר-סלע הבטיח היום או מחר.

היו"ר י' כהן:

אני מבקש שברגע שזה יגיע, להעביר זאת אלינו מיד. לא נרפה מהיושב-ראש לבצע את העניין.

השר לענייני דתות י' בורג:

אני אתך ואתה אתי.

ג' שפט:

מה לבצע?

היו"ר י' כהן:

את החלוקה של 9 מיליון דולר שמחעכבים בוועדה.

השר לענייני דתות י' בורג:

אני מעוניין יותר ממך בקריטריונים.

ביחס לסעיף 0315 אני מבקש סליחה מנציגי האוצר הצעירים. הם לא הכתובת המדוייקת, אתם כרגע רק תיבת דואר.

אני רוצה לומר לפרוטוקול ולא להדלפה, זו גם התשובה לחבר-הכנסת צבן, בשום מוסד, בשום פורום, בשום שעה או יום בתוך המאה העשרים, לא הסכמתי לדבר הזה שבחינוך דתי משלים יהיה לי קומיסר. אני מוחה על זה. אם זה לא יתקן, אני אציע לסייעתי להצביע נגד התקציב. אם זה יקרב את הרוטציה, ישמח מישהו אחר.

אני מבקש מאנשי האוצר לומר את זה למי שצריך. הופתעתי, לא הסכמתי לזה. הסכמתי לעניין הייחודיים כי זה מוס מלידה, מחלה תורשתית, אבל זה לא ממני.

ע' סולודר:

אני מתנצלת שאחרי שאומר את דברי אני צריכה ללכת כי נקראתי ליושב-ראש ואני צריכה גם להצביע בוועדת הפנים על ענין המועצות הדתיות.

יש לי מספר שאלות. אני מקבלת בהחלט והייתי מצפה שהדיון יהיה ברוח שני המשפטים שאמרת, שאתה בעד איחוד תורה ומדינה ואתה לא נוטה לחדד ניגודים. הנושאים שאתה מופקד עליהם יש בהם באמת ענין רב וויכוחים. הוויכוח הגדול יהיה בעת הדיון על המשרד במליאה. כאן נהיה ענייניים.

אני רוצה לשאול בענין קבורת לא יהודים או מי שהיו גרים. לפני שבוע היתה פרשה של קבר של רב רפורמי. אני רוצה להזכיר את פרשת תרזה אנגלוביץ', והיתה פרשה של גב' כץ מקרית-מוצקין ששני בניה שרתו בצה"ל ואחד נפל. כאשר התרחשה פרשת תרזה אנגלוביץ', היה ראיון עם בנה ששירת בצה"ל והוא אמר, איך אני יכול לשרת (וזה היה בזמן מלחמת לבנון) כאשר אני חושב מה יהיה גורלי אם אני אפול וחס וחלילה הוויכוח הזה יהיה על מקום קבורתי. דווקא משום שאני מכירה ומוקירה את פעולתך, אני חושבת שזה נושא שהגיע הזמן לטפל בו בצורה כלשהי ולעשות אותו בצורה מוסדרת. היתה לי שיחה קצרה עם העוזר שלך לפני הישיבה, העברתי לך שאלה על בית עלמין באילת ללא-יהודים. זה נושא שצריך למצוא את פתרונו בצורה הנאותה, כי לא ייתכן במיוחד לאנשים שחיים שנים כיהודים, בניהם משרתים בצה"ל, לא ידעו שהם לא יהודים, הם קשרו את חייהם בעם היהודי, ובמותם נזרקים מעבר לגדר. אני חושבת שזה דבר שבמדינה נאותה צריך למצוא לו פתרון.

עולה מדי פעם הנושא של המוהלים. אינני יודעת אם זה באחריות משרד הבריאות או משרד הדתות. אבל זה גם נושא שיש בו בעיות. הוויכוח הוא על מי נותן את ההכשר בענין זה.

דבר נוסף: הנושא של מועצות דתיות. במקרה ברגע זה יש בוועדת הפנים הצבעה על מסקנות בענין זה. נדמה לי שקרוב לעשרים מועצות דתיות עדיין לא מונו וזה אחרי שהיה פסק דין שחייבים למנות אותן ויש בג"ץ בענין.

השר לענייני דתות י' בורג:

לא מפני שלא מונו אלא מפני שיש מי שלא מרוצה מהמינוי הזה והזה.

ע' סולודר:

מפני שהענין איננו מוסדר אני רוצה לקבל תמונה.

נושא נוסף זה הענין של חברות קדישא. מאחר שטיפלתי ועדיין מטפלת בנושא בית העלמין בטבריה אני רוצה לומר, שתוך כדי הטיפול בענין היתה פרשה של חברה קדישא שלא כלולה במסגרת המועצה הדתית ויש לה משק כספי משלה, וכאשר צריך להקים בית-עלמין וצריך לזה כספים, היו בעיות. בסופו של דבר היתה החלטה שהחברה קדישא נכללת בתוך המועצה הדתית.

האם יש בענין זה קביעה כלשהי או שזה דבר נפרד? האם זה כלול במועצה דתית או לא? האם זה משק עצמי? נדמה לי שהיה אתמול גם משהו ב"כלבוטק" בענין זה.

עוד שתי שאלות ובזה אסתפק. מאחר והזכרתי את שאלת בתי העלמין, כבוד השר, בתקציב הפיתוח בנושא בתי העלמין ראיתי שיש לך מיליון ו-715 ש"ח. נדמה לי שעיריית טבריה העבירה לך את עלות בית העלמין בכפר חיטין. בטבריה קוברים לא רק מטבריה כי זה מקום שהקדושה שורה עליו. אם בתל-אביב צריך לעשות בית עלמין במישור וזה דבר קל, בטבריה מדובר על אינסטלציה שלמה וצריך לבנות טרסות ותשתית גדולה. מה עושים כדי לקדם את הענין? שם יש באמת בעיה, אין איפה לקבור. פעמיים נחנו הארכה ולא יתנו יותר, ואני אומרת זאת מידיעה אישית.

לגבי כל הנושא של בתי עלמין, אינני יודעת האם יש תכנית מיתאר ארצית.

השר לענייני דתות י' בורג:

התחלנו פעם בענין במשרד הפנים.

ע' סולודר:

אני חושבת שזה מחייב גישה מאוד עניינית. לגבי טבריה אני מבקשת תשובה ספציפית.

הנושא האחרון שאני רוצה להתייחס אליו הוא בתי הדין הרבניים. נתת פה מספרים ובעמוד 53 יש טבלה. המספר הוא מספר אבל כל מקרה הוא טרגדיה בפני עצמה.

התפרסם מחקר של ד"ר רוזן-צבי שבו ישנם רעיונות לפישוט הליכים. אני מודה שהצבעתי נגד הצעת החוק של חברת-הכנסת אלוני ויצא עלי הקצף. אני חושבת שאנו כחברה נאורה, יש דברים שאנחנו לא יכולים לתת שיימשכו, כמו עינוי הדין בבתי הדין הרבניים. זה בלתי אפשרי. אני חושבת שיש לי אתי אלה היושבים בראש השולחן שיש דברים שאפשר היה לקצר בהם את עינוי הדין.

פה אני פונה לשר הדתות, אני חושבת שיש דברים שאפשר לעשות אותם במהפכה שקטה, ואז מה שאמרת שאתה לא רוצה לחדד ניגודים, זה חלק מהענין.

בענין הכספים הייחודיים: בענין החינוך הדתי המשלים נאמר בתקציב שהקביעה תהיה של שר הדתות ושר האוצר. באף משרד שר האוצר איננו קובע את הקריטריונים.

השר לענייני דתות י' בורג:

זו החלטה הממשלה שבנוגע לקריטריונים כל שר קובע את הקריטריונים.

ע' סולודר:

לכן אני מצטרפת לשר במחאתו. מצד שני אני מצטרפת לתביעה של היושב-ראש יגאל כהן שהענין הזה יסתיים סוף סוף.

י' כהן:

השר אמר שיש 50% לישיבות ו-50% צריכים אישור של בר-סלע, והיום הוא יביא את זה. אנחנו צריכים לטפל בזה בדחיפות. אי אפשר לעכב את זה.

היו"ר א' י' שפירא:

שר האוצר מחכה שיעבור 31 במרס.

י' כהן:

תוך שבוע ימים נסיים לכאן או לכאן את ענין הייחודיים.

ג' שפט:

אני רוצה להעיר כמה הערות שהן יותר שאלות עקרוניות מאשר ספציפיות.

- - - - -

היו"ר א' י' שפירא:

שמעתי שיש לך הצעה בענין "אלסינט". אולי תבהיר אותה תחילה?

ג' שפט:

אני חושב שזה "סקנדל" גדול. לפי מה שהתפרסם בעתון, מדובר על למעלה ממאה מיליון דולר שחלק זה מחיקת חובות וחלק פריסת חובות.

היו"ר א' י' שפירא:

אבל את זה לא הממשלה עושה אלא הבנקים.

ג' שפט:

בסופו של דבר זה יהיה פטור ממס הכנסה. אז פה מתווכחים על כל מיליון דולר ושם עושים את זה כלאחר יד בלי ועדת הכספים. הצעתי להזמין את מנהלי "אלסינט", את שר האוצר ואת מנהלי הבנקים. פה מתווכחים על החקלאות, על עשרות ישובים כבר חצי שנה. אני רוצה לדעת מה הבעלים נותנים.

מ' בר-און:

אני מצטרף לבקשה הזאת.

היו"ר א' י' שפירא:

את בעיית "אתא" אפשר היה לפתור ב-7 מיליון דולר ולא ב-50 מיליון.
נעבור למשרד הדתות.

ג' שפט:

הזכיר השר את הקיטוב בין דתיים לחילוניים. במסגרת הקיטוב הזה מספר קבוצות קיצוניות מצד אחד ומצד שני לא רק מעכירות את האווירה אלא יש להן השפעה על הקבוצות שנשענות על ידן, הן מהצד החרדי הקיצוניי במעשי אלימות ושריפת תחנות והן מהצד החילוני בהתבטאויות נגד עניינים דתיים. רק לפני שבוע חבר-הכנסת ורדיגר והשר פרץ העלו את זה במליאה. הדברים האלה גורמים להחרפה גם במרכז המפה הפוליטית בארץ.

אני חושב שלמרות שהנושא איננו במסגרת משרד הדתות, יש דברים שאולי רצוי שהשר יאמר אותם כדי להשקיט את האווירה, כי אנחנו רוצים לחיות יחד.

השר לענייני דתות י' בורג:

נכון.

ג' שפט:

בענין הכספים היחודיים: אני חושב שכל ההתרוצצות מסביב לענין היחודיים היא בושה וחרפה לכל היהדות הדתית. אני אומר את זה במלוא ההכרה מפני שאפשר היה להגיע להסדרים כמו כל מוסד אחר. יש אוניברסיטאות, יש בתי ספר אחרים, וצריך לקבוע להם את כל הכללים. יש מלה "קריטריונים". אז לא רק קריטריונים אלא גם הסדרים אחרים, שלא כל שנה, שלושת רבעי שנה או חצי שנה יתגודדו ביניהם כל מיני נציגי מוסדות, ובסופו של דבר מה קורה? נותנים כספים למין חברות בע"מ שאיש לא יודע מי זה ומה זה, וזה נקרא שנתנו כספים למוסדות דתיים. אני חושב שזו בושה וחרפה וצריך לגמור את זה. מי שיכול לגמור את זה זה אותם אנשים שאתה קורה להם מפד"ל, מפלגות דתיות, אגודה, ש"ס שהוא קליינט חדש שנוסף לפרשות האלה; אני אומר, אתם חייבים לגמור את הדבר הזה בצורה אחרת כי הביזוי הוא גדול. אם יש מוסדות שקופחו, צריך להכניס אותם למסגרת הזאת. אם יש מוסדות שלא נתנו להם שנים, צריך לבדוק ולא לתת שיקופחו. מוסד שמקבל יותר מדי, צריך לקחת ממנו. אבל לא ייתכן שההתבזות הזאת תהיה כל שנה.

היו"ר א' י' שפירא:

מאז שירושלים קיימת היא חולקה לשבטים. יש חלוקה של שנים.

ג' שפט:

כבוד יושב-ראש הוועדה, אם אתה חושב שזה מוסיף, אתה טועה. זה גורע.

דבר נוסף: צריכה להיות הקפדה על אנשים שמשרתים בקודש, אם בבתי הדין הרבניים ואם בחברות קדישא. חלק נעשה על ידי משרד הדתות וחלק אולי צריך משרד הדתות לפעול בצורה יותר נמרצת מאשר פועל. יש דברים שניתנים על ידי האנשים האלה שלפעמים מגיעים עד חילול ה', וצריך למנוע זאת.

לגבי המועצות הדתיות: לא בכל מקום בארץ מתמנים נציגי המועצות הדתיות בצורה אובייקטיבית. בוודאי שאי אפשר, יש פעולות מפלגתיות. אבל בחלק מהמקומות הדברים נעשים גם מעבר למה שמותר לחברה מפלגתית לעשות, ואני מציע לכבוד השר שיקפיד על כך.

בקשר להערה בענין שר האוצר: אני מצטרף במלוא המשקל להערה. זו בושה וחרפה. לכן אני מציע שגם הוועדה כוועדה וכל היחידים בה לא יסכימו לזה שממנים קומיסר.

לגבי עצם המשרד, אני רוצה לומר את הדברים האלה עם כל ההערכה לשר הדתות, ואתה יודע שיש לי אליך הערכה, ולוואי שיהיו כמה אנשים בתוך המפלגה שלך שיש להם הערכה כמוני: לגבי עצם קיומו של המשרד - האם יש באמת צורך במשרד דתות נפרד ולא במסגרת אחד המשרדים האחרים, אם זה משרד הפנים או משרד אחר? אנחנו יודעים שבגלל עניינים קואליציוניים יש 25 שרים - - -

היו"ר א' י' שפירא:

משרד הדתות קיים מיום קיום המדינה.

י' צבן:

גם הקואליציה קיימת מיום קיום המדינה.

ג' שפט:

אם ירצו לצמצם את מספר משרדי הממשלה, האם יוכל השר לאשר שמשרד הדתות יכול להיות צמוד למשרד אחר כפי שהיו משרדים אחרים?

השר לענייני דתות י' בורג:

כמו שאני לא גורס שיש אנשים דתיים במפלגות אחרות, כך אני לא גורס שמשרד הדתות יהיה במשרד אחר.

היו"ר א' י' שפירא:

משרד הדתות קיים גם בארצות אחרות.

י' צבן:

אדוני השר לענייני דתות, אני מקווה שלדיון הזה יהיה משקע מעבר למילתא דבדיחותא שמאפיינים כל מפגש אתך.

בענין המועצות הדתיות: אינני רוצה לטעון לעמדה נאיבית כמו קודמי, לגבי ימים שיתם שעבוד מלכויות, ואני יודע שיש פה שיקולים מפלגתיים. אבל יש סייגים מסויימים שאם לא שמים אותם כל המפלגות מתבזות.

אני מחייב את המחאה הכנה שהשמיע כאן חבר הכנסת שפט כאדם דתי שכמה דברים בתחום הזה מטילים בוץ בציבור שלם. אני אתן דוגמא מנושא שירדתי לעומקו בוועדה לביקורת המדינה. במועצה כמו כפר-יונה היו בחירות למועצה המקומית. המועצה הדתית מורכבת 45% על ידי מינוי של שר הדתות, 45% מינוי של הרשות ו-10% מינוי של הרבנות המקומית. והנה בבחירות שם התוצאות היו: 4 לליכוד, 3 למערך, 1- למפד"ל ו-1 לרשימה מקומית. המועצה הדתית הורכבה כך: 3 מהליכוד, 1 מהמערך, 4 מהמפד"ל. הרב המקומי התקשה לקבוע בין המועמדים הרבים אז עשה פשרה ומינה את עצמו. הנציג של הרשימה המקומית לא קיבל אף נציג למרות שהוא אדם שומר מצוות. שאלתי את עמיתך חבר-הכנסת שאקי שהיה חבר בוועדה, תאמר לי, אם שר הדתות היה חבר-הכנסת אבוחצירא והוא היה ממנה 4 אנשי תמ"י ולמפד"ל שיש לה נציג אחד במועצה המקומית כמו לרשימה המקומית לא היה נמסר אף מקום אחד במועצה הדתית, זה היה מתקבל על הדעת?

היו"ר א' י' שפירא:

בהחלט לא.

י' צבן:

זה לא מתקבל על הדעת. יש לך עכשיו הרבה בג"צים. האם זה נכון שיש 40 בג"צים?

השר לענייני דתות י' בורג:

יש 20.

י' צבן:

אדוני השר, כדאי שתבהיר לוועדה מה המדיניות שלך בנושא הזה, פרט לדבר הזה שכולם יודעים וכל המפרש מנבל את פיו, אבל מה מעבר לזה? אנחנו יודעים שיש אינטרסים פוליטיים, אבל מה מעבר לזה?

בקשר לבתי הדין הרבניים - יש רושם קשה בדו"ח מבקר המדינה, וזה נוסף לדברים שקשורים בעיניו דין. אני מחזיק עותק ממכתב שכתב לך עורך-דין אריה ברנע לפני כחודשיים.

היו"ר א' י' שפירא:

מי זה?

י' צבן:

הוא מייצג אדם שהוא לא מפרש בשמו, שעשוי לעתור לבית המשפט בענין קיפוחו בכל הנושא של מינוי דיינים.

השר לענייני דתות י' בורג:

אולי אני יכול לקבל העתק מהמכתב?

י' צבן:

בהחלט. זה מכחב מ-1 בינואר 1986.

הוא אומר: "מרשי רואה את עצמו כשר להיבחן לדיינות, ומעוניין לגשת לבחינות. יחד עם זאת נודעו לו כמה עובדות בקשר לבחירת הדיינים ולמינויים, הגורמות לו לחשש שמא לא ייבדקו כישוריו בצדק וכדין.

הרב שלום מזרחי, חבר בית הדין הרבני הגדול, פרש לגימלאות ב-1.10.85, לבקשתו, בהתאם לסעיף 16 לחוק הדיינים, תשט"ו-1955. למרות זאת נתבקש, שלא כדין, להמשיך ולכהן כחבר בית הדין לצורך צירוף קולו בשעת מינוי נציגו של גוף זה לוועדת המינויים לדיינים (לפי סעיף 6 לחוק הדיינים). מעבר לכך שמצב זה פסול על פניו, קיימת הוראה מפורשת בתקנות הדיינים (פרישה לקיצבה וגימלאות), תשי"ט-1959, שפיה אישור בקשת פרישה כאמור גורם לכך, ש'ייראו אותו כאילו פרשה לקיצבה'.

לאמור לעיל בוודאי יש השלכה גם לעניין חוקיות פסקי-הדין, שהרב מזרחי משתתף בנתינתם; ובמידה שאיננו משתתף - הרי הוא מכהן כחבר בית הדין במקום מי שצריך היה להשתתף בפסיקה".

עכשיו הוא מביא את הפרשה הידועה של מר חשאי, והשאלה האם חבר כנסת שנבחר בכנסת הקודמת לייצג את הכנסת יכול להמשיך לכהן בוועדה למינוי דיינים גם כאשר איננו עוד חבר כנסת. ביררנו את השאלה הזאת בוועדה לענייני ביקורת המדינה. יש פשט של החוק ויש גם מה שהוא דבר סביר.

אחר-כך הוא מביא את הביקורת של מבקר המדינה לגבי הסחבת הנוראה בבחינות. אני יודע על שני דיינים שעברו ארבע בחינות וחיכו לבחינה בעל-פה. יש טענה קשה כלפי הרב הראשי שפירא שעשה סחבת בלתי מתקבלת על הדעת בבחינות בעל-פה.

בהמשך המכתב מביא עורך הדין ברנע פרשה שאני לא אנוקוב בשם הדיין, ואומר עורך הדין: "תקנה 1(4) לתקנות הדיינים (תנאי הסמכה וסדריה), קובעת בין היתר, כי רב יוכל להתמנות כדיין רק אם 'אורח חייו ואופיו הולמים את מעמדו של דיין בישראל'". אף על פי כן נאמר שעם המועמדים נמצא אדם שקיבל בשעתו אישור פסיכיאטרי תמורת תשלום כדי להשיג פטור משירות צבאי, והדבר מגולל בפסק דין 187/57.

יש לי כאן תיק שלם.

השר לענייני דתות י' בורג:

זה אוסף כל ה"פלוטקעס".

י' צבן:

אני מציע להתייחס ברצינות לאריה ברנע. לא קיבלתי את זה אישית ממנו, לא נפגשתי איתו. אינני רוצה להלאות את הוועדה בהמשך המכתב.

השר לענייני דתות י' בורג:

תמציא לי את זה.

י' צבן:

אמר כבר חבר-הכנסת שפט, ואני מצטרף לדבריו מהצד החילוני, אני שייך לאלה שלבנו לא שש להחרפת היחסים. יש ודאי היזון הדדי. אבל אני חושב שזו אמירה אובייקטיבית שעיקר הבעיה נעוצה בהתפתחויות בתוך הציבור הדתי. אני חושב שאתה, אדוני השר, יודע את זה ואתה צריך להודות ולומר לוועדה. למשל, בענין החזרה בתשובה. אני יודע שאנשים המקורבים לך מוציאים בחוזק יד מטיפים לחזקה בתשובה שבאים לישיבות חרדיות מסוימות, כאשר הם באים לישיבות הסדר או למוסדות של בני עקיבא, מתוך חשש שהבחורים הצעירים האלה שפניהם לקראת שילוב של לימוד תורה ושירות בצה"ל, ילכו למסלול האכסקלוסיבי שכל עולמם תורתם, ותורתם עולמם בלבד, ואתם מגרשים אותם. כאשר עושים גורמים חילוניים את הדבר הזה, קולכם משתק. אני חושב שזה לא מתקבל על הדעת. כאשר למשל יש תופעה שבאים לחיל האויר הנציגים של "אור שמח" ולוקחים טייסים ומוציאים אותם מהמסלול של השירות ואנחנו זועקים נגד זה, לא שמעתי את קולו של מר בורג.

ש' בן-שלמה:

נאמר בוועדה שזה לא נכון.

י' צבן:

תשאל את חבר-הכנסת שפט אם זה נכון או לא נכון, ותשאל את השר בורג אם זה נכון או לא נכון. אני שואל, איפה קולכם בענין הזה.

שאלה נוספת היא בענין הר הבית.

השר לענייני דתות י' בורג:

יש לי שאילתה בענין הזה.

י' צבן:

קיבלתי מכתב יפה מאוד מהרב גץ בקשר לביאת המשיח.

השר לענייני דתות י' בורג:

תמציא לי גם את זה.

י' צבן:

אדוני השר, הוא אומר שכל התייחסותו לענין ביאת המשיח היתה כדי ליצוק צוננין על ראשי חמומי מוח שרוצים לבנות בימינו בית כנסת גדול על הר הבית ולהביא לבעירה גדולה בינלאומית ומקומית. הוא גם אומר שחבל על ממונם של ישראל כי ערב ביאת המשיח תהיה רעידת אדמה גדולה.

אדוני השר, מה עשית לרב פרדס בעקבות ההתבטאויות הקשות שלו, כולל פגיעה בבית המשפט העליון, כולל פגיעה קשה בכבודו של השופט זילברג המנוח, כולל הביטוי שבנוגע לענייני הלכה הוא כמנקה שמשות?

בענין הכספים הייחודיים אני מצטרף לבקשות קודמי, ואני מבקש שתפרש את עמדתך, ותאמר לנו, לפי דעתך, במה העיכוב, מי המונע. קריטריון בעברית זה אבן הבוחן. אני מבין שרוצים את אבן העזר במקום אבן הבוחן.

פ' גרופר:

נתקלתי לאחרונה במקרים שרוצים להתגייר כהלכה, גם נשים וגם גברים. מדוע דורשים מהם תשלום בדולרים ללא קבלות?

השר לענייני דתות י' בורג:

איפה?

פ' גרופר:

אני לא אמסור פה. אני אדבר אתך ביחידות. התשלום עבור גיור כהלכה בכל ישראל הוא רק בדולרים.

השר לענייני דתות י' בורג:

לפי דבריך זה דבר קרימינלי. אני מעוניין מתוך סקרנות לשמוע מה זה.

פ' גרופר:

כאשר היה פה הוויכוח וביקשו להצביע עבור גיור כהלכה, איך אני יכול להצביע עבור גיור כהלכה אם יש בחור צעיר שבא מצרפת, התאהב במדינה ורוצה לחיות פה ומקשים עליו?

היור"א י' שפירא:

שיתחתן עם המדינה...

פ' גרופר:

כך אתה רוצה שיש גיור כהלכה? יש סחבת של חודשים. אני מבין שצריכים ללמוד חודשים, אבל בלי להתעלל. במקרה פנו אלי לאחרונה בשלושה מקרים באזור השומרון, והלכתי להתחנן. יותר טוב שבחור לא יהודי יתחתן עם יהודיה? לא יותר טוב שהוא יתגייר לפני הנישואין?

השר לענייני דתות י' בורג:

השאלה בקשר לדולרים שייכת לשר המשטרה.

פ' גרופר:

משפחה שרוצה שיהיה גיור מוכנה לשלם בדולרים והכול, כי הורסים את האנשים האלה. מי שרוצה לעבור גיור כהלכה, ממאיסים עליו את העניין עד שהזוג נוסע לחו"ל ומתחתן שם. למה לעשות את זה?

רבנים ברשות מונציפלית הם עובדי משרד הדתות או עובדי הרשות המקומית? הם צריכים להיות במקום. אם משכורתם איננה מספיקה להם, צריך להעלות אותה. כי לא ייתכן שכאשר צריכים רב הוא איננו, כי הוא הולך לחפש לו פרנסה אחרת. אין לי טענות אליהם, אני מבין אותם. בכנסת מוכנים חברי הכנסת לשלם משכורת למדינה שרק יחזיקו אותם, אבל לרבנים יש משפחות מרובות ילדים, וכאשר צריכים את הרב הוא איננו. במקום קטן כאשר יש לווייה, הרב משתף. היו שני מקרים שחיפשו מתנדב שינהל את הטקס כי הרבנים לא ידעו איפה הכתובת באותו יום. ראיתי את המשכורות שלהם, זו חרפה, חרפת רעב.

א' ורדיגר:

אתחיל בנושא שדיבר עליו חבר-הכנסת צבן, החזרה בתשובה וההקצנה שהוא רואה. בדרך כלל חוזרים בתשובה מהשמאל הקיצוני.

א' י' שפירא:

והם הכי טובים.

מ' בר-און:

גם הקיצוניות השמאלית שלהם היתה גרועה.

א' ורדיגר:

ראיתי אתמול פרסום של הקיבוץ הארצי והוויכוח על מקרה שבאחד הקיבוצים של מפ"ם, כאשר הגננת התחילה להנהיג שיטה חדשה של הדלקת נרות בערב שבת בגן הילדים, איזה גוואלד קם, ואמרו לה, איך את מעזה. כמעט זרקו אותה מהקיבוץ בגלל שרצתה להכניס קצת אור.

י' צבן:

אקח אותך לסיור ביום שישי לפני כניסת השבת בקיבוצים.

א' ורדיגר:

כך שלא פלא שאם בא מהפך, המהפך הוא תמיד לקיצוניות. לכן בעלי תשובה הולכים יותר לקיצוניות מאשר לדרך אמצעית, ואני מבין אותם.

דיברו כאן על חיל האויר שכאילו דורשים מהם לעזוב את הצבא. אני יודע על מקרים שזורקים את בעלי התשובה מחיל האויר.

י' צבן:

אין טייסים דתיים?

פ' גרופר:

אסור להיות עם זקן.

א' ורדיגר:

אני קרוב ל"אור שמח". היו דיונים בוועדת החינוך, אפשר לראות את הפרוטוקול, והדבר הוכחש. יש קבוצה של הורים שמשגעים את העולם, שלא מקבלים את המהפך שחל אצל ילדיהם.

לגבי הייחודיים: אני עדיין לא שלם עם האפלייה הנוראה בין הייחודיים כביכול שעוברים דרך משרד הדתות, ובין הייחודים החילוניים, אפליה בוטה שהתחילה עם פסיקתו של היועץ המשפטי לממשלה. עוד לפני שנה ורבע כתבתי אליו מכתב שאני לא מקבל בשום אופן את ההסדרים שבשנת התקציב הקודמת מתחילים בדתות ולהבא נלך גם למשרדים אחרים. יש כאן אפלייה.

בהצעת התקציב אין התייחסות לפתרון מצוקת בתי העלמין. אינני רוצה להיכנס לפרטים, אבל אנחנו יודעים שיש מצוקה רבה.

פ' גרופר:

היתה הצגה בטלוויזיה אתמול איך גונבים כסף.

א' ורדיגר:

למה אין הטלוויזיה מציגה את הצד השני המכוער שישנו? זה כיוון שהטלוויזיה מכורה לקבוצה קטנה שמסכנת את קיומנו כאן כעם יהודי. יש לי דעה ברורה בנושא.

י' צבן:

מי זו הקבוצה?

א' ורדיגר:

לגבי בתי הדין הרבניים: ועדת הכספים ביקרה בבית המשפט המחוזי בתל-אביב ושם ראינו מבנים גדולים ובכל זאת יש מצוקה. בבתי הדין הרבניים יש עזובה, ממש בושה וחרפה. אני חושב שפה אנחנו לא צריכים רק להעביר ביקורת על הרבנים ועל פסיקתם - - -

י' צבן:

תמכנו אפילו בהקצבה לשיפוץ משרד הדתות.

א' ורדיגר:

אני חושב שצריך פתרון מכובד למבנים של בתי הדין הרבניים. זה גם כן יביא כבוד לנושא.

י' צבן:

נכון.

א' ורדיגר:

יש מספר מוסדות מחקר תורניים חשובים מאוד שצריכים להיות בתקציב בצורה מכובדת. הם עושים עבודה למען עם ישראל, לא רק למען הדתיים. הם עושים מחקר לדורות.

י' צבן:

למשל?

א' ורדיגר:

למשל האנציקלופדיה התלמודית. אני רוצה שיהיה להם תקציב כמו שיש ליד בן-צבי.

לגבי קריות חינוך דתיות: כמו שיש שדה בוקר, מאיר שפיה, הכפר הירוק, עם תקציבים שמנים ומכובדים, מדוע לא להכניס את כפר הנוער הדתי יד בנימין, רכסים וכו' בצורה מכובדת?

היו"ר א' י' שפירא:

גרשון שפט, למה לא שאלת שאלה כזאת? בהשכלה הגבוהה עולה בחור אלפיים דולר לשנה ולישיבות נותנים 400 דולר. אתה כאיש דתי שואל על הייחודיים? ליאיר צבן אין לי טענה. הישיבות הן קודש הקודשים, ויש כאלה אפילו. שום חינוך בארץ לא שווה להזכיר אותו ליד הישיבות.

ג' שפט:

אמרתי שהצורה שהדבר נעשה היום היא ביזוי. אמרתי שלא צריך לתת לחינוך הדתי?

היו"ר א' י' שפירא:

אם יאיר צבן מסכים עם דבריך, תבתדוק אותם.

א' ורדיגר:

לפי דעתי, יש לצורך שלמשרד הדתות תהיה ביקורת על המקומות הלא כשרים, שיש רישום של מסעדות ומלונות, ויהודי יידע איפה הוא יכול לאכול ואיפה לא. במיוחד מדובר על רבבות תיירים שנכשלים.

מ' בר-און:

אין מודעה בכל מקום?

א' ורדיגר:

זה לא מספיק.

נושא שאני רואה בו קיפוח משווע זה הנושא של מבנים לישיבות ומוסדות תורה, כאשר בתקציב משרד החינוך יש תקציבים, אינני אומר בשפע. לישיבות ומוסדות חינוך ששייכים למשרד הדתות צריך להיות תקציב פיתוח כדי שלא יצטרכו להתרוצץ ממקום למקום.

אינני בעד ריטול משרד הדתות, בהחלט לא. אבל אני חושב שצריכה להיות זעקה מזה בנושא תקציב הפיתוח והבניה של משרד הדתות.

נקודה נוספת: יש רשת של תלמודי חורה שהם לא לפי התכנית של משרד החינוך, אבל הם ילדי ישראל שהוריהם משלמים מסים, שהוריהם הולכים לצבא ושהוריהם הם אזרחי מדינה שווים, אבל הזכויות שלהם אינן שוות. ילדי ישראל אלה מקופחים במיוחד במבנים. אני בעצמי קשור עם מוסדות שיושבים עד היום בצריפים עלובים ושם מתחנכים ילדי ישראל, כאשר לאחרים בונים בנייני שיש מפוארים. מדוע?

היו"ר א' י' שפירא:

כאשר אורה נמיר היתה יושבת ראש ועדת החינוך, ואני אומר זאת לזכותה, יום יום היא היתה פוגשת אותי ואמרת לי שאלך לראות את תלמוד התורה של מילר "הדר ירושלים", באיזה עוני מתקיים המקום, ומדוע אין עושים דבר לשיפור.

א' ורדיגר:

המועצות הדתיות: אני אומר זאת בכאב, אתה יודע שאני לא איש שמתקיף. ישבנו עם חבר הכנסת דנינו ודרשתי בתוקף למתן את המסקנות בענין המועצות הדתיות. בנושא המועצות הדתיות אני מרגיש שיש קיפוח בולט. אני חושב שמן הראוי ומן הישר יוסדר הענין בדומה למה שהיה בעבר, כאשר ישבו נציגי מפלגות והגיעו להסדרים וזה נמשך עשרים שנה. היתה אז ועדה בהשתתפות ישראל ישעיהו ובנימין שחור ז"ל, ואז אפילו שהיה קיפוח, תמיד ידענו להסדר. אבל מה שקורה היום, אני פונה בהזדמנות זו לשר ולמנכ"ל, צריך ללכת בענין זה ולתקן את הענין.

מ' בר-און:

מתי השר ישיב להערות ולשאלות של חברי הוועדה?

היו"ר א' י' שפירא:

ביום רביעי הבא.

מ' בר-און:

אין זה סוד שלתנועת ר"צ יש ויכוחים עקרוניים על כל התפיסה כיצד פועלים בענייני דת בארץ הזאת, אבל אינני רואה טעם להעלות את הענין כאן.

היו"ר א' י' שפירא:

אני בטוח שזה לא לרוחך.

מ' בר-און:

לא לרוחי חלק מהסגנון אבל אני מזדהה עם הרבה דברים. אבל תנועת ר"צ, וודאי אני, מקבלים ללא הסתייגות את הצורך בשירותי דת. אנחנו לא גורסים הפרדת דת ומדינה נוסח אמריקה ששם הדת רק וולונטארית. אנחנו מקבלים שיש אוכלוסיה דתית ויש אוכלוסיה לא דתית, וודאי 90% מהמקרים היו רוצים להתחתן אצל הרב. לכן אני רוצה לשאול בתוך המסגרת הזו של קיום המשרד כפי שהוא, בלי להתייחס לפילוסופיה הבסיסית, כמה שאלות אינפורמטיביות.

יש סעיף בתקציב שנקרא קשרים עם הגולה. הייתי רוצה להבין מה כלול בזה, מה טיב הקשרים עם הגולה? עסקתי בזה שנים רבות ולא נתקלתי בכך.

בענין הקבר של הרב הרפורמי בהר הזיתים - אני משוכנע שאתם מתנגדים למה שקרה, אבל איך זה היה יכול לקרות? בנו שם קיר שלם. הייתי רוצה את תגובתכם לענין הזה, וגם להוקעת עצם הדבר, ומה אפשר לעשות כדי למנוע זאת.

השאלה הבאה איננה קנטרנית: יש מקרים בארץ שהם מנועי קבורה יהודית. מה דעתכם בענין זה? מה ניתן לעשות? הרי הטלטול הזה של אנשים לקיבוצים - והקיבוצים אומרים שיש מעט מקומות אצלם - זה הרי דבר שלא ייתכן.

מה דעתכם בענין מנועי נישואים? כיצד אפשר למנוע דבר שאיננו מכובד לנו, שיש אנשים שאינם יכולים להתחתן והם מוכרחים לנסוע לחו"ל?

מה הסעיף של "הכנסת מינימום לאברכים"? האם זה נוסף לביטוח הלאומי? אם כן, מדוע צריכים לקבל בנוסף לאחרים?

הייתי רוצה לשמוע על ענין השיעורים התורניים. כאשר הייתי בסוכנות הייתי חבר ועדה ואני מכיר את המוסדות. אבל מה הם השיעורים התורניים? למי הם ניתנים? מה ההצלחה שלהם?

בענין הייחודיים שאלו כולם, אבל מה קרה ב-86-1985? האם זה חולק או לא? כי אני יודע שלר"צ יש "ייחודי" קטן, יש מוסד קטן לענייני נוער ואנו כן קיבלנו. האם אתם קיבלתם או לא?

מזכיר הוועדה א' קרשנר:

העיכוב הוא רק ממשרד הדתות.

השר לענייני דתות י' בורג:

על זה בוכה הנביא. במשרד הדתות יש מי שרוצה להיות בעל בית. במשרד החינוך הוא איננו רוצה.

מ' בר-און:

בענין הרב פרדס אני מצטרף לשאלתו של חבר-הכנסת צבן.

גם בענין הר הבית אני רוצה להחריף ולשאול מה תגובתכם לדבריו של הרב הראשי אליהו?

יש פה סעיף של בתי-כנסת, זה סעיף קטן, לא גדול. מה הסידור כאשר רוצים לבנות בית כנסת חדש בשכונה חדשה? מי מממן את זה? הכול עליכם? חלקו עליכם?

השר לענייני דתות י' בורג:

מורי ורבותי, כמה הערות קצרות ביותר בתור סיכום ביניים מצדי, לא בתור תשובה. את התשובה נבקש מהאנשים שלי שיקבלו את הפרוטוקול על מנת שתהיה תשובה מדוייקת.

אני רוצה להעלות שתיים-שלוש נקודות שאינני רוצה שהן יהיו באוויר. אני מודה על כך שכולם אומרים שלא יכול להיות קומיסר למשרד הדתות. אבל פרינציפים צריכים תמיד להיות.

הכרתי את הרביי ברמן היטב. אני חושב שזה ענין ברברי, כי לא צריך לנקום באדם שמת נקמה כלשהי. הבעתי את דעתי לאלה ששאלו אותי, אבל זה כמו שעושים צלב קרס, אלו הם דברים נוראיים שהם דוגמא לתופעות ההקצנה שיש. הופעתי עם הרביי ברמן כמה פעמים. בשביל המולדת צריך לעשות הכול. זו ממש נקרופיליה.

י' צבן:

זה נקרופוביה.

השר לענייני דתות י' בורג:

אבל מה אני יכול לעשות. המשטרה מתקשה למצוא שם את מוקזי המוגלה.

פ' גרופר:

לא הרסו את המבנה?

השר לענייני דתות י' בורג:

זה לא היה בניו זה היה כמה בלוקים.

לגבי הר הבית: אני אישית גורס כמו שאמר הרב קוק, שאסור לעלות, גם אם מישהו חושב שהוא יודע איפה בדיוק. הוא אומר שהיות ואנחנו מקבלים שהמשיח יבוא והמקום יהיה בקדושתו, אסור להרגיל את האנשים שיתהלכו שם היום. זו דעתי, זו דעת הרבנות הראשית

בנוגע לדברי הראשון לציון: אני במליאה אקרא את התשובה לשאלתה של חברת-הכנסת גאולה כהן בעוד כחצי שעה.

יש ענין שאני אדע אם בשבוע הבא אני צריך להביא לפי התקרה של התקציב שלנו. יש לנו עוד ייכוחים.

גם המשכורת של הרבנים המשרתים בקודש בשכונות ובהתיישבות היא למטה מכל ביקורת.

אני שמח שכולם מקבלים את דעתי. אנחנו צריכים לרכך ולא לחדד את הניגודים בין דתיים לחילוניים ובין יהודים לערבים. תודה רבה.

היו"ר א' י' שפירא:

תודה לשר ולכל המוזמנים. הישיבה נעולה. המשך הדיון ביום רביעי הבא.

הישיבה ננעלה בשעה 10:11